

Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:

E-mail: bilgi@uidergisi.com.tr

Web: www.uidergisi.com.tr

KİTAP İNCELEMESİ

*David KILCULLEN, Out of the Mountains:
The Coming Age of the Urban Guerilla*

Cenker Korhan DEMİR*

* Dr., Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Güvenlik Bilimleri Anabilim Dalı Başkanlığı

Bu makalenin tüm hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği'ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Uluslararası İlişkiler*'de yayımlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Out of the Mountains: The Coming Age of the Urban Guerilla

David KILCULLEN

Londra, Hurst & Company, 2015, 342 sayfa. ISBN-13: 978-0190230968.

Cenker Korhan DEMİR

Dr., Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Güvenlik Bilimleri Anabilim Dalı Başkanlığı, Ankara.

E-posta:ckdemir@gmail.com

David Kilcullen, ayaklanma ve askeri strateji konularında çalışan bir araştırmacıdır. En bilinen kitapları arasında *Counterinsurgency*¹ ve *Accidental Guerilla*² bulunmaktadır. Bu çalışmada, kendisinin son kitaplarından *Out of the Mountains: The Coming Age of the Urban Guerilla* incelenmiştir. Kitap, “Giriş” ve “Ek” bölümlerine ilaveten beş bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler “Dağların Dışında” (*Out of the Mountains*), “Gelecek Şehirler, Gelecek Tehditler” (*Future Cities, Future Threats*), “Rekabetçi Kontrol Kuramı” (*The Theory of Competitive Control*), “Bağlantılı Şehirlerde Çatışma” (*Conflict in Connected Cities*), “Kalabalık, Karmaşık ve Sahil” (*Crowded, Complex, and Coastal*) adlarını taşımaktadır.

Gelecekteki çatışma ikliminin dört faktör/trend tarafından tanımlandığı ve şekillendirildiğini belirten Kilcullen, bunları nüfus artışı, şehirleşme, sahilleşme (nüfusun ve yerleşimin sahil boyunca yoğunlaşması) ve insanlar arasında iletişimin artmış olması olarak sıralamıştır. Kitabını bu faktörlerin birey ve toplumsal güvenliğe etkileri üzerine kurgulayan yazar, bu eğilimlerin şehirlerin üstesinden gelebilme kapasitelerinin aşılmasıyla ekonomik, sosyal ve yönetim sistemleri sorunlarına sebep olduklarını iddia etmektedir. Şehirlerde yaşanan bu trendler çevre sorunları ve iklim değişiklikleriyle birleşerek içilebilir suyun azlığı, açlık, gıda güvenliği, atıkların yönetilmesi gibi yaşamsal sorunları ortaya çıkarmakta, bunlar da bulaşıcı hastalıkların yayılması ve doğal afetlerin oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Yönetilme kapasitesi düşen yerleşim merkezleri sadece doğadan kaynaklanan sorunlarla değil; insan kaçakçılığı, silah ve uyuşturucu kaçakçılığı, organize suçlar ve hatta terör olayları/saldırılarıyla karşı karşıya kalmaktadırlar.

Şehirlerin girdi, süreç ve çıktılarıyla kendine has bir ekosisteme sahip olduğu ve yaşayan bir organizmaya benzetilebileceğini iddia eden Kilcullen, bunları anlamak için “şehir metabolizması” yaklaşımının kullanılabilirliğini vurgulamaktadır. Canlı metabolizmalara benzeyen şehirler, organizma tarafından ihtiyaç duyulan ışık, gıda, su ve hava gibi girdileri enerji, kütle ve atık maddelere

1 David Kilcullen, *Counterinsurgency*, Oxford, Oxford University Press, 2010.

2 David Kilcullen, *Accidental Guerilla: Fighting Small Wars in the Midst of a Big One*, Oxford, Oxford University Press, 2011.

dönüştürülmesi sürecinde olduğuna benzer şekilde temiz hava, su, yiyecek, yakıt, insan gücü ve alt/üst yapıya ihtiyaç duyarlar. Şehirler ise bu ihtiyaçlarını kendi kaynaklarıyla ve çevre bölgelerden aldıkları destekle belirli bir nüfusa sağlarlar. Bu anlamda yerleşim merkezleri düzenli bir büyümeyi dengeleyebilecek bir sisteme sahiptirler, fakat öngörülenin üstünde büyümeye başladıkça sosyal ve coğrafi olarak şehrin çevresinde bulunanlar da merkezi sistemin içine dahil olmaya başlarlar. Kilcullen'in yaptığı benzetmeyle “şehirlerin matematiği geometri değil, cebire dayanır.” Başka bir deyişle, bu değişim sadece coğrafi anlamda bir gelişmeyi değil aynı zamanda sosyo-kültürel değişim ve farklılaşmayı da beraberinde getirir.

Yukarıda sıralanan dört faktörün belli bölgelerde toplanması bu değişimin daha süratle ve yoğunlukla oluşmasına, yönetilemez alanların ilerde çökmüş ve yozlaşmış yönetimlere sahip olmasına neden olabilecektir. Böylece şehrin sosyal metabolizması değişime uğramaya başlar ve girdilerin yönetilememesi durumunda yan ürün olarak ekonomik eşitsizlik, sosyal adaletsizlik, siyasi yoksunluk, suç, şiddet ve çatışma doğabilir. Çarpık kentleşme sonucunda büyüyen şehirler, taşıdıkları özellikler sebebiyle ayaklanmacı gruplar için de çekici hale gelebilirler. Suç işleme eğiliminde olan bir grup için en önemli gerekliliklerden biri yaşadığı ortamın gizlenmesine müsaade etmesidir. Şehirler bu anlamda oldukça geniş fırsatlar sunduğu gibi güvenlik birimlerinin yeteneklerinin de kısıtlanmasına neden olmaktadır. Yerleşim yerleri askeri kuvvetlerin küçük birlikler halinde parçalanmasına sebep olur, onları fiziksel olarak birbirinden ayırır, ayrıca bir bölgede ortaya çıkan çatışmaya dışarıdan müdahale edilme yeteneğini de kırsala göre oldukça kısıtlar. Bu sebeple, bugünün çatışma ortamını oluşturan şehirlerde mücadele için bilgisayar, elektrik, elektronik ve inşaat mühendislerine, çatışma öncesi uyarı sistemlerine, kolluk ve sahil güvenlik kapasitelerinin artırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Bunun yanında, kendini güvensiz hissetmeye başlayan halk da eğer etkili olarak yönetilemiyorsa bir takım stratejiler benimseyerek varlığını sürdürmeye çalışırlar. Bunlardan biri olan “kurtulma” (*fleeing*), tehlikenin belirlediği bölgeyi terk etme olarak ortaya çıkar. Bir diğeri “hareketsizlik” (*passivity*), halkın ciddi şekilde şiddet eylemlerine maruz kaldığı durumlarda ortaya çıkar. Bu durumda insanlar sorumluluk almaktan ve eyleme geçmekten çekinirler. Üçüncü eğilim “özerklik” (*autarky*) ise, yerel olanın dışında herhangi biri ya da gruba bağlığın reddedilmesi ve silahlı direnme şeklinde ortaya çıkar. Diğer bir strateji olan “riski dengeleme” (*hedging*) ise, çatışmanın bütün taraflarının desteğini alarak hayatta kalma stratejisidir. “Değişken” (*swinging*) stratejisinde ise, aynı anda bütün tarafların yanında yer almaktan ziyade dönemsel olarak avantajlı gördüğünün yanında yer alma davranışının olduğu görülmektedir. Son iki stratejiden biri olan “bağlılık” (*commitment*), çatışma taraflarından birini seçmek ve buna destek olmak, bunun korumasını kabul etmek anlamına gelmektedir. Sonuncusu, “kendini silahlandırma” (*self arming*) ise çatışmada silahlı çatışmaya aktif bir rol alarak katılma stratejisidir. Halk, devlet ile silahlı grubun gücü ve otoritesini karşılaştırması sonucunda bu stratejilerden birini tercih edecektir.

Şehirleşmenin kontrol altında tutulması için yönetilebilirlik sınırları dâhilinde olmasının önemini vurgulayan yazar, eğer şehirlerde şiddetin artmasının önüne geçilememiş ve ayaklanmacı gruplar neredeyse binaları korunaklı “kale” haline getirmişlerse, yerleşim merkezlerini bu ortamdan kurtarmak için daha radikal tedbirler almak gerektiğini ifade eder. Bu noktadan itibaren yapılacak her türlü müdahale yerleşim bölgelerine kaçınılmaz olarak zarar verecektir, Vietnam Savaşı için kullanılan metaforik bir ifadeyle, “şehri kurtarmak için onu yok etmek gerekebilir.” Silahlı bir grup şehrin içine nüfuz etmişse onu oradan söküp atmak çok da kolay değildir. Bu operasyon binaların, şehrin alt ve üst yapısının zarar görmesine neden olur, çünkü bunların hepsi silahlı grup tarafından kullanılabilir ya da kullanılmasına karşı tuzaklanabilir.

Nitekim Kilcullen, eserinin bir bölümünde Eyal Weizman'a atf yaparak İsrail Ordusu'nun benzeri şartlarda şehirlerde operasyonları nasıl yönettiğinden bahsetmektedir. Bu operasyonları "şehir dokusunun kasıtlı olarak yok edilmesi" olarak adlandıran yazar, İsrail Ordusu'nun, şehir savaşlarında yatay ve dikey ilerleme stratejileri kullandığını ifade etmiştir. Yatay ilerleme duvarların içerisinden, onları yıkarak ilerlemeye; dikey ilerleme ise binaların tabanından ya da çatılarından içeri girmeye işaret etmektedir. Böylece şehirlerin gizleme imkânından faydalanan ve güvenlik birimlerinin önceden bilinen yol, kapı, pencere gibi yerlerden gelmelerini bekleyen ayaklanmacılara beklemedikleri yöntem ve istikametlerden yaklaşarak sürpriz yaratılmakta ve teknolojik yeteneklerden faydalanılmaktadır.

Kilcullen, günümüz güvenlik harekâtlarının yapısının bu sebeple değiştiğini ve sıklıkla düzensiz ve geleneksel olmayan savaşlarla karşılaştığını vurgular. Günümüz orduları, insani yardım, afet kurtarma/tahliye, askeri danışmanlık, geleneksel çatışmaların sahillere yayılma tehdidi ile terörist örgütlerin anavatanda misilleme gibi saldırıları gibi nedenlerle şehirlerde çatışmaların içine çekilmektedir. Bu anlamda orduların geleneksel kara, deniz ve hava yeteneklerini bu tehdit ortamına göre uyarlaması gerekir. Silahlı kuvvetler denizlerde manevra yapabilmek için deniz yatağı, deniz altı ortamı, deniz yüzeyi, deniz üstü hava sahasına; karada yeraltı/tünel, kanal, kanalizasyon, bodrum ve binaların çatılarına; uzay ve siber ortama hükmedebilmeli ya da en azından kontrol altında tutabilmelidir. Ayrıca, şehirlerde yapılacak operasyonlar uzun süreli ve sabrı zorlayacak harekâtlar olacağı için lojistik, örgütlenme ve korunma konusunda yeteneklerinin artırılmasını da gerekli kılar. İhtiyaçların zamanında ve yerinde giderilmesi, hızlı toplanma ve dağılma yeteneği ile hasmın vuruş kabiliyetini azaltacak korunmaya sahip olma ve vurulduğu takdirde süratle bunun üstesinden gelerek çatışmaya hazır hale gelebilme bunlar içinde önem kazanmaktadır.

Öte yandan, güvenlik personelinin şehirlere girmesi kaçınılmaz olarak halkın günlük hayatını aksatacak ve kendilerini tedirgin hissetmesine neden olacaktır. Bu nedenle sadece askeri kuvvet kullanılmasının operasyon bölgesinde kalıcı güvenliği sağlamada tek başına yeterli olmayacağını ifade eden Kilcullen, kolluk kuvvetlerinin kapasitelerinin artırılması, şehir planlaması ve yönetimi, şehir sistem tasarımı, halk sağlığının korunması ve sosyal gelişmişlik gibi konuların da dikkate alınmasına vurgu yapmaktadır. Şehirlerde güvenlik ancak bu faktörlerin esnek bir şekilde kullanılmasıyla mümkün olabilir.

Kilcullen, şehirlerde ayaklanmaları bastırma operasyonlarını kendi önerdiği "Rekabetçi Kontrol Kuramı"na dayandırarak açıklamaya çalışır. Yazara göre bu kuram halkın tahmin edilebilir, düzenli, istikrarlı, kuralları olan bir sisteme ihtiyaç duymasından kaynaklanmaktadır. Bunu besleyen temel varsayımlardan biri Stathis Kalyvas'dan alınmış ve "destek, güçten başka hiçbir şeyi takip etmez" ifadesine dayandırılmıştır. Başka bir deyişle, toplum güçlü olanın yanında yer alır ya da buna göre daha önce belirtilen hayatta kalma stratejilerinden birini belirler. Bu sebeple her ne olursa olsun devlet otoritesi kaybedilmemelidir. Yazara göre, devlet otoritesinin yaygın olması ve zorlayıcı gücünün kullanılması diğer her türlü girişim için alt yapı oluşturacaktır, devlet bu sistemi kurup yürütemezse, silahlı gruplar ortaya çıkarak yönetme iddiasında bulunacaklardır.

Kilcullen, şiddetten etkilenen toplumların yönetilmesi için de bazı öneriler getirmektedir. Bu önerilerin başında, paylaşılan değerlerde hata yapılarak kitlelerin mağduriyetlerin yaygınlaşmasına ve taraf değiştirmelerine sebep olunmaması gerekliliği gelmektedir. Bunu gerçekleştirebilmek için çatışmaların çözümü toplumun içinden doğmalıdır. Dışarıdan gelenler herhangi bir çözümü dikte ettirmemeli, ancak toplum liderleri ya da temsilcilerinin eğitimi ve yönlendirilmesi, şiddete karşı oluşan barışçıl yapıların desteklenmesi gibi faaliyetlerde bulunmalı, çözümü halkın kendisinin bulması

sağlanmalıdır. Toplumların yönetiminde, şiddet üreten yapıyı salgın hastalık gibi değerlendirerek davranışı tespit etmek, önlemek ve kaynağında kurutmak esastır. Toplumların sorunlarını bütüncül bir bakış açısıyla analiz edebilmek kriz haritalarının oluşturulmasıyla mümkün olabilir. Teknolojik imkânlarla çatışma ve olaylar görselleştirilerek takip edilmeli, haritalar hazırlanmalı, simülasyonlar yapılmalı ve alana hâkimiyet sağlanmalıdır. Böylece sahada karşılaşılan problem ya da vakaların veri tabanlarında toplanması ve bütüncül resmin görülmesi sağlanacak, vakalara sistematik bakış açısıyla yaklaşmak mümkün olacaktır.

Kitabın yazarı, yukarıda öne sürülen görüşlerini Irak, Afganistan, Orta Doğu ve Afrika'dan çeşitli örnekler üzerinde açıklamaya çalışmıştır. Yazar, günümüz güvenlik ortamının resmedilmesinde ve gelecekteki şehir gerillasının çatışma ortamının tahayyül edilmesinde ve bunlarla mücadelede neler yapılması gerektiği konusunda okuyucuya sistematik ve ufuk açıcı bilgiler sunmaktadır. Gerçekten de Kilcullen'in kitaba başlarken öne sürdüğü özellikler (nüfus artışı, şehirleşme, sahilleşme ve insanlar arasında iletişimin artmış olması) özellikle şehirlerin kalabalıklaşmasına ve birbirlerine tahammülsüz grupların aynı ortamda yaşamasına neden olmaktadır. Hatta bu gelişmeler, devletlerin otoritesini yaygınlaştırmak için harcadığı zamandan çok daha hızlı bir şekilde oluştuğundan devletler bunların hızına çoğunlukla yetişememekte ve sorunlu bölgeler oluşmasının önüne geçememektedirler.

Öte yandan, bu özelliklerden "sahilleşme" ile şehir gerillası arasında doğrudan bağ kurmak ya da sebep sonuç ilişkisi içinde bakmak her zaman çok da doğru görülmemektedir. Bugün şehir terörizminin en yoğun görüldüğü yerlerin sahille doğrudan herhangi bir bağının olmaması bunu ispatlar niteliktedir. Yazarın verdiği Arap Ayaklanmalarını yaşayan ülkeler (Libya ve Tunus dışında) ile Irak ve Afganistan örneklerinde dahi yaşananlar, ilgili literatürde farklı faktörlerle açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu durumda "sahilleşme"nin diğer koşulları ağırlaştırıcı bir unsur olarak değerlendirilmesi daha uygun olacaktır.

Kitabın, özellikle iletişim teknolojileriyle bütünleşen günümüz dünyasında durumun tasvir edilmesi ve askeri açıdan mücadelede neredeyse taktik birliklere kadar önerilerde bulunmasıyla alana önemli katkılar yaptığı belirtilmelidir. Fakat yazarın, mücadelenin önemli bir boyutu olarak gösterilen ve kuramsal olarak önem verilen devlet otoritesinin kurulması ile yönetimin etkinliğinin nasıl inşa edilebileceği üzerinde yeterli pratik öneriler getiremediği görülmektedir. Bu anlamda, kitabın geçmişten günümüze devletlerde kurumsallaşma ile şehir gerillası literatüründen ve elde edilen tecrübelerden faydalanarak geliştirilmesinin çalışmaya tarihsel ve kuramsal devamlılık katacağı düşünülmektedir.